

A.H.TANPINAR'DA "ŞEHİR" DÜŞÜNCEİ ve "BEŞ ŞEHİR"DE KONYA

Arş. Gör. Ali Donbay* □

Cumhuriyet devri Türk Edebiyatının mümtaz siması Ahmet Hamdi Tanpınar, eşsiz sanatkar ruhu ile şiir sanatında eriştiği derin perspektif ve bilhassa nesir eserlerinde yükseldiği edebî, fikrî formasyonla, ardından gelen kuşaklara kuvvetle tesir etmiş mühim bir şahsiyettir(1).

Çağdaşları arasında, kültür ve edebiyat tarihçisi yönü ile ayrı bir prestije sahip olan A.H.Tanpınar, bir şair, hikaye ve roman yazarı olmakla birlikte, edebiyatımıza artistik nesrin mühim birer örneğini teşkil eden denemeler de kazandırmıştır. "**Antalyalı Genç Kıza Mektup**"ta şiir estetiğini "**rüya**" ve "**muski**" kelimeleri etrafında toplayan Tanpınar'ın denemeleri ve hatta diğer nesir eserlerini bu çerçevede değerlendirmek mümkündür.(2) O'nun şiiri üzerindeki en büyük tesir, bizde Ahmet Haşim ve Yahya Kemal'den gelir. Gençliğinde Haşim'in "**Şiir-i Kamer**"lerini okuyan Tanpınar, üniversite de öğrencisi, sonra yakın dostu olduğu Yahya Kemal'den büyük ölçüde etkilenir. Ve bunu;

"Yahya Kemal'in üzerindeki asıl tesiri şiirlerindeki mükemmeliyet fikri ile dil güzelliğidir. Dilin kapısını bize o açtı. (...) Hakikatte estetiğimiz ayırdır. Yalnız millet ve tarih hakkındaki fikirlerimde bu büyük adamın mutlak denecek tesiri vardır. Beş Şehir adlı kitabım onun açtığı düşünce yolundadır."(3)

sözleriyle ifade eder. Yahya Kemal, tarihimize dair en güzel şiirleri söylemişti. "Bursa'da Zaman" şairinin tarihe ait görüş ve düşünceleri daha çok nesir eserlerinde ifadesini bulmuştur.

(*) S.Ü. Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

(1) Hayatı ve eserleri hakkında geniş bilgi için bkz. Ömer Faruk Akün, "Ahmet Hamdi Tanpınar, Hayatı ve Yazılarının Bibliyografyası", **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, xii.c., 31 Aralık 1962, s.2-32

(2) Bu mektup için bkz. Kaplan, M., **Tanpınar'ın Şiir Dünyası**, İst.1963, s.174-179

(3) Aynı mektup, s.176

Tanpınar'ın Tarih Düşüncesi

1932 yılına kadar, kendi ifadesiyle, "**çok cezrl bir Garpcı**" olan Tanpınar, bu devreye ait fikirlerini kısa sürede değiştirir(4). Fikrî gelişimini göstermesi bakımından hayli mühim olan bu değişikliği şöyle dile getiriyor:

"1932'den sonra kendim için tefsir ettiğim bir Şark'ta yaşadım. Asıl yaşama iklimimizin böylesi bir iklim olacağına inanıyorum. Beş Şehir ve Huzur bu terkinin araştırmalarıdır. Yazacağım öbür eserlerin de çekirdeği budur."(5)

Şüphesiz, bu iklim değiştirilte, Yahya Kemal'in tarihle ilgili düşüncelerinin büyük payı olmuştur. Öğrencisine göre Yahya Kemal;

"...tarihte ve sanatta, zaman ve mekan içine ancak bir takım küçük teferruatla yerleşilebileceğini biliyordu. Hatta fazla araştırmaya gitmeden eldeki kaynakları iyî yoklamakla elde edilen bir bilgi dahi bu işe kaftıydı. Elverir ki bu bilgi sahlı olsun ve onu muhayyilemize mal ederek yaşayalım. Yahya Kemal, bugünkü mânasıyla 'historicité'nin ehemmiyetini mazî karşısında ruhl esarete düşmeden bizde ilk idrak edendi."(6)

Historicité'nin önemi kavrayış, Tanpınar'ı, medeniyet ve kültürümüzü, hatta insanımızı bu bakış açısıyla değerlendirmeye yönlendirecektir. Bu bir bakıma tarihle hesaplaşma isteğidir. Nitekim bu düşüncesini **Beş Şehir** Önsöz'ünde; **"Sade millet ve cemiyetlerin değil, şahsiyetin de asıl mana ve hüviyetini, çekirdeğini tarihlilik denen şeyin yaptığı düşünülürse... Mazî dalma mevcuttur. Kendimiz olarak yaşayabilmek için, onunla her an hesaplaşmaya mecburuz."** suretinde ifade edecektir. İşte bu yüzden **Beş Şehir**, "**çetin bir konuşma**"dır. Bu konuşmayı, "**Biz neydik, neyiz, nereye gidiyoruz?**" sorularına indirgen Tanpınar, cevaplarını Anadolu'yu dolduran Selçuk eserlerini dolaşırken, Süleymaniye'nin kubbesi altında küçüldüğünü hissederken, Bursa manzaralarında yalnızlığını avuturken, divanlarımızı dolduran kervan seslerine karışmış su seslerinin gurbetini, İtri'nin Dede Efendi'nin musikisini dinlerken bulduğunu kaydeder.

Beş Şehir yazarının tarih düşüncesi, elbette, yalnız "**maziye duyulan hasret**"in bir ifadesi değildir. O, tarihi değerlendirilş tarzı ve bu konudaki fi-

(4) Bu hususta bkz. Akün, Ö.F., y.a.g.m., s.9-11

(5) **Varlık**, Nr.377, 1 Aralık 1951, s.7; Akün, s.11'den naklen.

(6) **Yahya Kemal**, 2. bas., Dergah Yay., İst.1982, s.27

kirlerinde daha çok "devamlılık" prensibinin peşindedir. "Köksüz şeyler dalma yüzer, dalma beyhude yere bir karşı sahil arar" diyen Tanpınar'a göre: "Millî hayat devamdır. Devam ederek değişmek, değişerek devam etmektir." (7) Bizim, değişmek uğruna Tanzimat'tan sonra kaybettiğimiz bu "devamlılık" ve "bütünlük" fikridir. Hayatımızdaki bu devamsızlığın altında bir zihniyet ve iç insan buhranı yatmaktadır. Bunun en mühim sebebi ise, bir medeniyetten diğerine geçiş sürecinde yaşanan "ikilik"tir. Tanpınar, "Medeniyet Değiştirmesi ve İç İnsan" (8) makalesinde, cemiyeti bölen ve sonra ferdin içine yerleşen ikilik yüzünden, bu değişime ne mukavemet gösterebildiğimizi ne de ona tamamiyle teslim olabildiğimizi söyleyerek, eski insanımızın birbirinin devamı oluşu üzerinde durur. Bu devamlılığı tekrar sağlamak ve mazideki dinamizmi yeniden canlandırmak mümkün müdür? Tanpınar, bu sorunun cevabını "Asıl Kaynak" (9) adlı yazısında veriyor: Bizim için ne maziyi sevmek ne Batı'yı tanımak ve ona hayran olmak yeterli değildir. Mazi geçmiş bir zamandır, biz ise bugün bile değiliz, yarınız. Bizim için asıl gerekli olan, yeni hayat şekilleri yaratmaktır. Doğu ve Batı, realitelerimizin arasında yer alan iki kaynaktır; kendimize mahsus bir hayatı ve terkihi yaratmaya davet ederler. Bu ise, üçüncü bir kaynağa, memleket realitesine gitmekle mümkün olabilir.

Şehir Düşüncesi

A.H. Tanpınar'ın devamlılık prensibi aradığı kavramlardan biri de "şehir"dir. Şehirlerin tarihi ve kültürel hüviyeti ve mimarî eserleri O'nun sürekli ilgilendiği konulardan biri olmuştur. Medeniyeti, "derin bir maziden gelen (...) bir kültür yığılması, bir kültür toplanması" olarak tarif ederken, bu yığılmanın başında şehir ve mimarî eserlerin geldiğini ifade eder. Çünkü nesilleri asıl terbiye eden onlardır. (10)

Beş Şehir'in yayınlanmasından sonra, İstanbul Radyosu için kaleme aldığı "Şehir" (11) adını taşıyan konuşması, bu kavram etrafındaki düşüncelerine açıklık kazandırması dolayısıyla dikkat çekicidir. Bu konuşmada Tanpınar, sevdiği ve fikirlerini ilgi çekici bulduğu bir arkadaşı ile Yıldız Parkı'nda gezintiye çıkarlar. Sohbetin konusu, sanat meselelerinde en güç davamızın hangisi ol-

(7) Yahya Kemal, s.20

(8) Yaşadığım Gibi, (Haz.Dr.Birol Emil), Dergah Yay., İst.1970, s.24-30.

(9) a.e., s.31-35

(10) "İbrahim Paşa Sarayı Meselesi", a.e., s.181.

(11) Tanpınar'ın ölümü üzerine gerçekleşmeyen bu konuşma, daha sonra Varlık Dergisi (Nr.568)'nde yayınlanmıştır. Bkz. Yaşadığım Gibi, s. 187-194.

duğudur. Bu dost büyük bir ihtimalle yazarın kendisidir. Tanpınar'ın dostunun söyledikleri, gerçekte kendisinden beklediğimiz düşüncelerdir. (Nitekim, restorasyona taraftar olan bu dost, Konya'daki Sultan Hanı'nı, bu zahmete degecek bir eser olarak gösterir. Tanpınar, **Beş Şehir**'in Konya bölümünde A.Keykubad devri mimarisini anlatırken bu hanın "tam bir tamiri"ni istemişti. <s.88>) Sannattaki en güç davamız, şilir değildir. Esasında mimarımız bir çıkmaza girmiştir. Bizim şehir fikrini kaybettiğimizde ısrarlı olan bu dostu göre, şehir, bir terbiyenin ve zevkin efrafında teşekkül eden müşterek bir hayattır. Mimari bu hayatın büyük üslubunu yapar. Dünya yeni bir mimari üslup peşindedir. Yeni malzeme ve yeni hayat şekillerinin sebep olduğu kriz, şehirleri ve mimari eserleri de etkilemiştir. İleriye hamlenin yanında, o nisbette bir mukavemetin de yeri olmalıdır; çünkü yeni teklifleri o sıralar ve seçer. İşte kaybettiğimiz asıl bu mukavemet fikridir. Şehirler, adeta ne eskiye ne de yeniye dirençsizliğin bir sahnesi olmuştur. Tanpınar'ın dostu sözlerini şöyle tamamlar: "**-Billir mışın ki, biz şehrin sahibi değiliz. Sadece içinde oturuyoruz. Devletin ve belediyenin misafiri gibi...**"

"Beş Şehir"de Konya

A.H.Tanpınar, üstadı Yahya Kemal'e ithaf ettiği **Beş Şehir'i Türk Edebiyatında Cereyanlar**(12) makalesinde; "**...bugünkü meseleler arasında mazi ile kaynaşma çareleri ara(yan)**" bir "deneme" olarak değerlendirir. Eseri meydana getiren yazılar, önce **Ülkü** mecmuasında yayınlanmıştır. Tanpınar, ilk olarak kaleme aldığı "**Bursa'da Zaman ve Hülya Saatleri**" (Nr.2, 1941)'ni, "**Ankara**" (Nr.23, 1942), "**Erzurum**" (Nr.67, 1944) ve "**İstanbul**" (nr.92,93,94, 1945) ile devam ettirir ve bunlara "**Konya**"nın ilavesiyle **Beş Şehir**, 1946 yılında kitap halinde yayınlanır(13).

Eserin asıl konusunu, "**hayatımızda kaybolan şeylerin ardından duyulan üzüntü ile yeniye karşı beslenen iştihak**" şeklinde ifade eden Tanpınar, bu iki duyguyu "**sevgi**" kelimesinde birleştirir ve bu sevginin kendisine çerçeve olarak seçtiği şehirleri "**hayatının tesadüfleri**" olarak kabul eder.

Yine önsöz'de ifadesini bulduğu üzere, eserin ikinci baskısında Selçuklu devrine doğru bir genişletme yapmak ihtiyacı duymuştur. Tanpınar, bunun sebebini şöyle izah ediyor:

(12) **Edebiyat Üzerine Makaleler**, (Haz. Zeynep Kerem), 2. Bas., İst.1977, s.112

(13) İncelememizde eserin **1000 Temel Eser Serisi**, İst.1969'da çıkan baskısı kullanılmıştır. Parantez içinde verilen sayfa numaraları bu baskıya aittir.

"Tarihçlerimiz Selçuk ile Osmanlı arasındaki farkı, bir hanedan gelişmesinde görmekte fazla ısrar eder gibidirler. Biz ise bu farkın muşeretten üsluba, insan ve zevke kadar derinleştiğine inanıyoruz. Selçukla Osmanlı, bir öbüründe az çok devam eden iki ayrı âlem, yahut daha iyisi, büyük mânasında iki ayrı üsluptur. Geniş Rumeli coğrafyasını ve Akdeniz terbiyesini de içine alan bir terkip olan Osmanlı'yı bizim rönesansımız sayabiliriz. Biz bugün Selçuk'u, geçen asrın başlarında Avrupa'nın Gotik ve Romen sanatlarını yeniden keşfetmesi gibi keşfetmiş bulunuyoruz. Onu görebilmemiz için Osmanlı'nın içinden çıkmamız lâzım geliyordu. Selçuk eserlerinin bugünkü harap durumunda, iktisadî buhranlar kadar bu mühim zevk ayrılığının, içten kopmanın da bir payı olsa gerektir."

A.H.Tanpınar, yazılarında çoğu zaman, "iç âlem medeniyeti", "iç insan" gibi kendi teklif ettiği kavramları kullanır. Bunlardan biri de "Türk iç dünyası"dır. Konya'nın **Beş Şehir**'e dâhil edilmesinde, Anadolu Selçuklularının başkenti olmasının yanısıra, Türk iç dünyasının merkezlerinden biri hüviyetine sahip bulunmasının rolü vardır. Malazgirt Savaşı ile İstanbul'un Fethi arasındaki zaman içinde, iç dünyamızın merkezleri olarak Konya, Bursa ve Ankara'yı kabul eden Tanpınar'a göre; "**Büyük mânasında ilk hareket Konya'da Mevlânâ ile başlar. Fakat Selçuk İmparatorluğu'nun sonu ile bu rol bitmiş gibidir. (...) Mevlevîlik sadece bir zevk ve şîir kaynağı gibi kalır. Bu ocak bütün tarih boyunca hayatı besler; fakat doğrudan doğruya tesiri görülmez.**"(14)

Esere üçüncü sırada giren Konya'ya yazanın, ilk kez büyük seferberlik sırasında geldiğini; "**1916 yaz sonu idi. Hükümet Meydanı'nın arkasında o küçük, kerpiç duvarları beyaz kireçle badanalanmış, genişçe eyvanı bütün sonbahar güneşini alan evlerden birinde oturuyorduk.**" (s.103) sözlerinden anlıyoruz. 1923 yılında Edebiyat Fakültesi'nden mezun olan Tanpınar, Erzurum Lisesi'ne tâyin edilir. Bir buçuk yıl sonra Konya Lisesi'ndedir. Konya'ya bu ikinci gelişine ait hâtıralarını yine **Beş Şehir**'de ifade edecektir.

Tanpınar, Konya'yı beş bölümde ele alır. İlk şehrin coğrafyası ile ilgili intibâlardan Selçuklu tarihine uzanan bir giriş yapılır. Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan bir kültürün devamı olan Konya, âdetâ "**bozkırın tam çocuğu**"dur. Çöllerde olduğu gibi, "**esrarlı bir güzellik**" ve "**serap vehmi**" ile insanı karşılayan, dışarıdan gizli, içeriden kiskanç bu şehri yakalamak için, "**saat ve mevsimlerine iyice kanışmak**" ve "**yerli hayatın içinden gitmek**" lâzımdır. Tıpkı Mevlevîlik

(14) "Bursa'nın Daveti", Yaşadığım Gibi, s.204.

gibi şehir de, bir kabul ediliş ve alışmayı, Tanpınar'ın kullandığı kelime ile, bir nevi **"Inflation"** ister ve bu alışma tamamlandıktan sonra mâzisini açar. Bu mâzi, **"kınları ve altın kabzaları mücevherlerle süslü, çeliklerinde âyetler ve Şehnâme beyitleri yazılı, ağır, eski zaman kılıçlarına benzeyen bir yığın hükümdar ve vezir ismi"** (s.72) ile doludur. Yazarın kimi zaman başvurduğu bir tarz olan iç konuşma ile, bu şehirde yaşamış, yeni vatani fetheden ve burada yeni bir dilin doğmasını sağlayan padişahları tanırız. I. ve II. Kılıç Arslan, Gıyaseddin Keyhüsrev, İzzeddin Keykâvus ve Alaeddin Keykubâd, mücadeleleri ve talihleri ile bu konuşmadadırlar. Tanpınar, bir **"büyük portreler galerisi"** (s.74)ni andıran Selçuklu tarihinde, özellikle Alaeddin Keykubad'ın çehresi üzerinde durur. Bu galeride hükümdarların yanında pek çok vezir, teşrifatçı, çaşnigirbaşı, emirülümera ve candar yer alır: Sadeddin Köpek, Seyfeddin Ayba, Emir Mübarizeddin, Celaleddin Karatay, Sahip Ata, Şemseddin İsfahanî, Müinüddin Pervane bunlardan birkaçıdır. İşte bu portreler arasında Keykubad'ın çehresi bir "hatt-ı bâlâ" gibi yükselir. **"İki asır evvelinden Fatih'i ve hatta Cem Sultan'ı müjdeleyen"** bu hükümdar, **"bir medeniyetin klasik ennuzecl olarak yaratılmış insanlardandır."** (s.75)

Daha sonraki bölümde, Anadolu Türklerinin tarihinde korkunç izler bırakan iki olaya, Haçlı Seferleri ile Moğol istilasına dair düşünceleri okuruz. Moğol hakimiyetinin arttığı Köseadağ Savaşı'ndan sonra, Tanpınar'ın **"Selçuk epopesinin öbür yüzü"** dediği, iç mücadele ve saltanat kavgaları ile dolu ka-nışıklık devri açılır. Alaeddin Keykubad bir ziyafet sofrasında zehirlenmiştir. Vezirlerin, emirlerin, nâiblerin nüfuzu bu devrede artar.

Tanpınar, üçüncü bölümde, başkent sıfatıyla üzerinde durduğu Konya'yı, on bir çocuğunun arasındaki kanlı mücadeleye kayıtsız kalamayan ve prenslerinin talihine kalbi sızlayan bir anne gibi konuşturur.

Beş Şehir yazarını Selçuklu tarihinde hayran bırakan, savaşlar ve iç ka-nışıklıklar arasında bile, Anadolu coğrafyasının bir uçtan diğer uca eşsiz mimari eserler ile doldurulmasıdır. Daha şehre girerken, **"zengin işlenmiş kapıların ardında sımalı çarşafı içinde çömelmiş eski zaman kadınlarını andıran Selçuk abidelerinin büyüklük rüyasını"** (s.71) gören Tanpınar, dördüncü bölümde dikkatini mimari eserler üzerinde yoğunlaştırır. Bu mimarının en parlak devri, kendisi de bir mimar olan Keykubad dönemidir. Kayseri'deki Keykubad Sarayı, Beyşehir'deki Kubadabad, Alaiye'deki Köşkler, yeniden yapılan Konya iç kalesi, Büyük Sultan Hanı bu dönemin eserleridir. Bu mimarî üslup hakkında

verdiği ayrıntılı bilgiler, şahsi birer impression olmakla birlikte, Tanpınar'ın güzel sanatlara iştihasını, onlara ait derin bilgisini ve engin müşahede kabiliyetini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Aşağıya aldığımız satırlar, bu hususta kuvvetli bir örneği teşkil eder: **"Çatı sisteminde henüz kubbe ile tonoz kemerin arasında kararsız olan, binanın içinde zaman zaman çok basit düzenlerle yetinen bu mimariye, kendi şekilleri ile beraber doğmuş sanılacak kadar mükemmel birkaç eserin dışında, elbette bütün meselelerini halletmiş bir üslup gözüyle bakamayız. Fakat Endülüs'ten Gotik'e kadar giden ve Ahlat kolu ile eski İran ve Kafkas üsluplarına kadar çıkan araştırmanın zenginliği de hiçbir surette inkar edilemez."** (s.89) Yerli hayatta mühim yeri olan **"çadır"**ı örnek alan bu mimarının en zengin noktası binaların cepheleridir. Tanpınar, birbiri ardınca sıraladığı bu üslubun özelliklerine ait ifadelerinde ihtiyatlı hükümler verdiği gibi, kimi yerde **"İnce Minareli'nin cephesi tiftikten dokunmuş büyük bir sultan çadırına benzer"** (s.90) tarzında orijinal benzetmeleri yakalar.

Son bölüm Mevlânâ'nın Konya'ya gelişi ile başlar. Tanpınar'ın bu gelişi Sultan Hanı'nın yapıldığı yıl ile tarihlendirmesi oldukça mânalıdır. Yine Sırçalı Mescid, Karatay Medresesi, İnce Minareli gibi eserler Divan-ı Kebir ve Mesnevi ile birlikte doğarlar. Bu beraberlik, **"Konya'nın mimari ve ruh kendisini araması"** (s.92) demektir.

Tanpınar, Mevlânâ'dan önce uzun uzun Şems'ten ve onların beraberliğinden bahseder. Kimdir Şems? Hangi hikmetlerle konuşur? Mevlânâ'ya ne öğretmiştir? Bütün vesikalarn, herşeyin O'nun Konya'ya gelişi ile başladığında birleştiğini kaydeden Tanpınar, Mevlânâ'daki değişikliği: **"o zamana kadar devri için çok tabii olan tasavvuf neşvesine rağmen az çok şekillci yaşayan, büyük bir âlim, bir müderris gibi tanınan Mevlânâ, o geldikten sonra sadece bir cezbe adamı olur, sema' eder, şiir söyler, şekillerin ve kalıpların dışında yaşar. Konya'yı devrinin yalnız coşkunculuklarıyla doldurmaz, onu içten değiştirir."** (s.93) sözleriyle anlatır. Başbaşa yaptıkları sohbetlerde, Mevlânâ'ya kitaplarda yazılanlardan başka şeyler öğreten Şems, yazarın Eflakî'den naklettiğine göre, herkes içinde söze karışmak âdeti olmayan biridir. Varlığı, bakışları ve sükutu ile etrafı doldurur. O'nda herşey bir **"muamma ve sır"** (s.95) dir. Mevlânâ'nın dünyası ise **"hareket"** halindedir: **"Burada herşey yaratıcı aydınlığın ve aşkın kendisi olan Allah'ın etrafında döner, ona doğru yükselir, onda kaybolur, ondan doğar ve ayrılır, tekrar onunla ve bir-**

biryle birleşir. Herşey burada birbirini özler, birbirinin aynıdır, birbirine cevap verir. Bu mahşerde ne öldüren, ne öldürülen, ne seven, ne sevilen birbirinden fark edilir.” (s.95)

Mevlânâ'nın “gel” çağrısına ilk cevap, Tanpınar'ın, “**o da Mevlana'nın söylediği şeyleri söylüyordu**” (s.97) dediği Yunus Emre'den gelir. Yunus'un Mevlânâ ile buluşması ve Mesnevi için söylediği beyite dair açıklamaların ardından Mevlevilik bahsi yer alır.

Tanpınar'a göre Mevlevilik, zevkimizi ve edebiyatımızı besleyen, ilhamımıza idare eden bir kaynak özelliği taşır. İtrî'den III. Sellim ve Dede'ye kadar bütün Mevlevî musıkisi, on sekiz beytin sembolü “**ney**”den ilham alır. Bu tesir Şeyh Galip kolundan Yahya Kemal'e uzanan bir çizgide edebiyatımızda kendini hissettirecektir.

Mevleviliğe dair düşünceleri, Konya'da bulunduğu yıllarda şahsî gözlemleri ile zenginlik kazanmış olan Tanpınar, ifade ettiğine göre, dergahların kapanmasından önce seyrettiği bir Mevlevî âyinine derin mânalar bulmuştur. “**Hilkatin sırrını tekrarlayan bir bale**” (s.101) dediği semada dönen insanlar ertesi sabah hayatın içindedirler, hatta Lise'deki öğrencilerinden biri de karşısındadır. “**Bu ölen ve ertesi sabah dirilmenin sırrını bilen insanların arasına katılmadığıma, o neşveyi bulamadığıma şimdi bile içimde üzülen bir taraf vardır.**” (s.101) sözleri Tanpınar'ın samimi itiraflarıdır. Bu neşveyi arayış, Beş Şehir'den birkaç yıl sonra yayınlayacağı “**Huzur**”da, Şeyh Galip'e dair bir roman yazmak isteyen Mümtaz ile Mevlevî kültürü içerisinde yetişmiş Nuran ve Neyzen Emin Dede ile tezahür edecektir. Bu nokta, ferdi hislerle bağlı olduğu Mevleviliğin, Tanpınar'ın duyuş ve düşünüş terkinde ne derece önemli bir yer tuttuğunu göstermesi bakımından kayda değer. Tanpınar, “**kültürümüzün en yüksek tarafı**” (s.103) olarak değerlendirdiği Mevleviliğin, bir medeniyete şekil veren terbiye ve nezaketten duyma şekline kadar hüviyetimizin birçok tarafını idare ettiğine inanıyordu. Bu inanişin, Mevleviliğe zemin olan şehrin esere kabulünü beraberinde getirdiği düşünülebilir. Ne var ki, Tanpınar, bugün bize kalan yarım izlerden yürüyerek, eski Konya'yı sadece hayal edebileceğimizi söyler. Yine kendi ifadesiyle, Alaeddin Tepesi'ndeki köşkerlerin yüz elli sene önce tam olduğunu düşününce, bir imparatorluğun dayandığı medeniyet ve inkırazın ne demek olduğunu anlarız.